

MODERN ARAP ROMANINDA "DİGLOSSİA", "ÇİFTDİLLİLİK", ABDURRAHMAN MÜNİF ÖRNEĞİ*

Adnan Arslan**

Öz

Arap romanında fasih olmayan yerel lehçelerin yazın dili olarak kullanılması, edebiyat eleştirmenleri tarafından çok tartışılan bir konu olmuştur. Kimi eleştirmenler, roman içerisinde "bozulmuş" yerel lehçelerin kullanımının eserin kalitesine zarar verdiğini düşünürken kimi eleştirmenler ise bu lehçelerin edebiyatın muhatabı olan "halk"ın duygularına hitap etme, onların gerçeğini yansıtmaya açısından yararlı buluyordu. Özellikle Mısır'ın Fransa tarafından işgal edilmesinden sonra Arap edebiyatçıları arasında büyük yankı uyandıran bu tartışma, günümüze dek devam etmektedir. XX. Yüzyıl Arap romanında toplumcu gerçekçiliğin temsilcilerinden olan Abdurrahman Münif'in konuya yaklaşımı ise "orta dil" kavramında kendini göstermektedir. Onun romanlarda asıl olan fasih Arapça olmakla birlikte çoğu kez diyaloglarda avamcaya yer vermiştir.

Anahtar Kelimeler: Avamca, Modern Arap romanı, Abdurrahman Münif, Fasih Arapça

The Diglossia in Modern Arab Novel, Example of Abdurrahman Münif

Abstract

The use of nonstandart local dialects as a language in the Arab novel has been widely debated by literary critics. While some critics thought that the use of local dialects in the novel damaged the quality of the work, some critics found these dialects useful in addressing the feelings of its the people by reflecting their realities. This discussion, which has attracted a great deal of interest among Arab scholars after the occupation of Egypt by France, continues to this day. The approach of Abdurrahman Munif, one of the representatives of socialist realism in the century-old Arab novel, shows itself in the concept of middle language. Although the main language in his novels was standart Arabic, he often gave place to dialects in the dialogues.

Keywords: Dialects, Modern Arab Novel, Abdurrahman Munif, Standart Arabic

* Bu makale, yazarın Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalında tamamladığı "Abdurrahman Münif'in Romancılığı" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Doktor Öğretim Üyesi, Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi (adnanarslan81@hotmail.com)

GİRİŞ

Amerikalı dilbilimci Ferguson tarafından ortaya atılan Diglossia, kavram olarak; “nispeten sabit bir dile ek olarak aynı dilin diğer yerel bir lehçesini kullanma” anlamına gelmektedir.¹ Bir dili ana dil olarak konuşan kişilerin bu dilin farklı lehçelerini de farklı bağlamlarda beraber kullanmaları olarak anlaşılabilir. “diglossia”da² öne çıkan olgu aynı metin ya da aynı konuşmada bağlamına göre dilin -araştırmanın konusu olan Arapça açısından- hem “fasih” hem de “avamca” kullanılmasıdır.

Araştırmamıza konu olan Modern Arap edebiyatında fasih Arapçanın mı yoksa yerel lehçelerden ibaret olan Avamcanın mı kullanılması gerektiği konusu 19. Yüzyılın sonlarından itibaren süre gelen bir tartışma olmuştur. Özellikle bu tartışmaların önce Fransız daha sonra da uzun yıllar İngiliz işgali altında kalan Mısır’da yaşandığını görmekteyiz.

Yusuf es-Sibâi ve Selâme Musa (1887-1958)³ ve İbrahim Herkal gibi bazı edebiyatçılar Avamcanın edebi eserlerde yerini alması gerektiğini savunuyorlardı. Bu yazarlara göre avamca hayatın vazgeçilmez bir gerçeği idi. Roman hayatı yansıtacaksa Arap ülkelerinde dil fasih Arapça değil bu yerel lehçeler idi. Halk bu Arapça ile duygularını dile getiriyor, üzüntülerini, sevinçlerini, öfkelerini bu dil ile ifade ediyorlardı. Dolayısıyla avamcanın yazı dili olarak edebiyatta kullanılması bir Fransız ya da İngiliz sömürgesi olmaktan dolayı değil, doğru yansıtma ihtiyacından ileri geliyordu. Bunların düşüncesine göre Arap halklarının yüzde sekseni günlük hayatlarında avamca konuşuyorlardı. Dolayısıyla Avamca yazmak onlarla iletişimi daha etkin bir hale getirecekti.⁴

Ancak Tâhâ Hüseyin, Mahmûd Şâkir (1909-1997), Abdussabûr Şahin (1929-2010), Abbas Mahmut el-Akkâd ve Mustafa Sadık er-Râfii (1880-1937) gibi önemli isimler avamcanın yazın dili olarak kullanılması düşüncesine tavizsiz bir şekilde karşı çıkıyorlardı. Taha Hüseyin Yusuf İdris’in bir romanının önsözünde onun romanlarında avamcanın kullanmasını eleştirmişti. Zira ona göre Avamca çok yönlü anlamlar ifade etmekten uzak değersiz bir dildi.

¹ Saleh m. Suleiman, *Jordanian Arabic Between Diglossia and Bilingualism: Linguistic Analysis*, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia, 1985, s.1.

² Hassan Alshamrani, “Diglossia İn Arabic TV Stations”, *Journal of King Saud University- Languages and Translation*, (2012/24), s. 58.

³ Abdullah Ahmed Halil İsmail, “Kırâatun cedîdetun fî kadıyyeti’d-da’vati ilâ’l-Âmmiyeti”, *Mecelletul’- câmiati’l-İslamiyye*, Sayı, 5, Haziran 1997, s. 73-77, http://www.mohamedrabee.com/books/book1_16794.pdf (06.12.2014).

⁴ Aişe Yahya el-Hikemi, *İsti’mâlu’l-lugati’l-Âmmiyye fi’l-kıssati ve’r-rivâye*, <http://www.dr-aysha.com/inf/articles.php?action=show&id=2679> (06.12.2014).

Edebiyatın görevi halkın kullandığı dili nakletmek değil, bu dili daha yüksek bir yere çıkartmaktır. Avamca ise hiçbir zaman bir edebiyat dili olmaya uygun değildir.⁵

Bu iki kesin görüş ayrılığının ortasında düşünen yazarlar da bulunmakta idi. Bunlar romanda serdin fasih Arapça olması gerektiğine inanmakla beraber diyalogların Avamca olabileceği ve romanda kimi zaman diglossia "çiftdilli" kullanımının yerinde olacağı kanaatinde idiler.⁶ Abdurrahman Münif bunlardan biridir.

ABDURRAHMAN MÜNİF

Abdurrahman Münif, 1933 yılında Suudi Arabistanlı bir baba ve Iraklı bir anneden dünyaya geldi.⁷ Amman'da lise eğitimini tamamladıktan sonra 1952 yılında Bağdat'ta Hukuk Fakültesine kaydoldu.⁸ Münif, üniversite yıllarında İngiltere gibi Batılı ülkelerin politikalarına karşı gösterilerde yer aldı. İngiltere, Türkiye, Pakistan ve İran arasında imzalanan Bağdat Paketi'ni⁹ protesto etti.¹⁰

⁵ Arap dünyasında yaşanan bu tartışmanın detayları hakkında bkz: Sejjidin Haruni, *Arap Dilinin Tarihi Ve Arapçada Diglossia Olgusu*, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bursa, 2010, ss. 52-54.

⁶ Seyyit Muhammed Ahmed Deyb, *Lugatu'r-rivâye beyne'l-fusha ve'l-âmmiyeh*, s. 5, http://www.alarabiahconference.org/uploads/conference_research-1873308903-1408955599-466.pdf (07.12.2014).

⁷ Faysal Derrâc, *Abdurrahmân Münîf ve rivâyetü'l-iltizâm*, 1. B., Beyrut, Merkezu Dirâsâti'l- Vahdeti'l-Arabiyye, 2012, s. 9.

⁸ Üniversite yıllarında iken yaz tatillerinde ailesiyle birlikte Arap Yarımadasına gidiyordu. Orada bulunan Arap petrol tüccarlarıyla sohbet ediyordu. Onların başlarından geçen ilginç hikâyeleri dinliyor ve hayat tecrübelerine kulak veriyordu. Dinlemiş olduğu bu hikâyelerin, özellikle Nihâyât ve Mudunul'-Milh gibi romanlarına ilham kaynağı olduğu söylenebilir. İlnur Emekli, "Abdurrahman Münif Ve Risâle Min Verâi'l-Hudûd Adlı Kısa Öyküsü", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, sayı: 35, Erzurum, 2015, s. 304.

⁹ Türkiye'nin NATO'ya girişinden kısa bir süre sonra ABD, bölgedeki İngiliz etkisini devralarak, ama İngiltere'nin de yardımıyla bölge ülkelerini Sovyetler Birliği'ne karşı örgütlenme çabasına girdi. ABD ilk kez 1953'te gündeme gelen Kuzey Kuşağı ya da Yeşil Kuşak projesi çerçevesinde bölgede Türkiye'nin öncülüğünde NATO'nun bir uzantısı olacak bir askeri-siyasi pakt oluşturmak istedi. Bu paktın Sovyetler Birliği'ne karşı kurulmuş olması bir sosyalist olarak Münif'in siyasi düşüncesine ters düştüğü açıktır. Mustafa Bostancı, "Türk-Arap İlişkilerine Etkisi Bakımından Bağdat Paketi", *Akademik Bakış*, Cilt: 7, Sayı: 13, Kış 2013, s. 172.

¹⁰ Sabry Hafez, "An Arabian Master", *The MIT Electronic Journal of Middle East Studies*, Abdurrahman Münif Sayısı, 2007 Bahar, s. 156.

Muhalef faaliyetlerde bulunduğu için 1955 yılında Fakültenen uzaklaştırıldı. Eğitimine Kahire Üniversitesi'nde devam etti.¹¹

1958 yılında Baas Partisi'nin bursuyla¹²Yugoslavya'ya gitti. Doktorasını elde ettikten sonra Suriye Petrol Şirketi'nde çalışmaya başladı. 1962 yılında¹³ partiden uzaklaştırıldı.¹⁴

Arapların İsrail karşısında yenilgiye uğraması tüm Araplarda derin bir hayal kırıklığına sebep olmuştur.¹⁵Onun hayatında bu yenilgi, önemli bir kırılma noktasını oluşturmuştur.¹⁶ Zira bu yenilgi onu edebiyat alanına yönlendirmiştir.¹⁷ 20. yy. ikinci yarısında Filistin'de yaşanan "Nakba" ve İsrail karşısındaki Arap mağlubiyeti bu dönemde yükseliş gösteren romana karşı onda ilgi uyandırdı.¹⁸

¹¹ Nabih Kassem, *el-Fennu 'l-rivâiyu inde Abdirrahmân Munîf, el-mekân, ez-zeman, el-şahsiyye*, Tel Aviv Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap dili ve Edebiyatı Bölümü (Yayınlanmış Doktora Tezi), Mart, 2002, s. 6.

¹² Nabih Kassem, *el-Fennu 'l-rivâiyu inde Abdirrahmân Munîf, el-mekân, ez-zeman, el-şahsiyye*, s.157.

¹³ Sabri Hafız Münif'in partisinden 1965 yılında ayrıldığını söylemektedir. Ancak Münif'le yapılan bir görüşmede kendisinin 1962 yılında partiden çıkarıldığını ifade etmiştir. Bkz. Münif, *el-Kirâa ve 'n-Nisyân el-Hur'uc min Muduni 'l-Milh*, s.64.

¹⁴ Münif, *el-Kirâa ve 'n-nisyân el-hurûc min muduni 'l-milh*, s.64.

¹⁵ Macid Hadduri, "Ortadoğu Politikasında Ordunun Rolü", <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1965-1966-22-23-01-04/AUHF-1965-1966-22-23-01-04-Hadduri.pdf> (10.04.2014)

¹⁶ 1998 yılında kendisi ile yapılan bir röportajda Münif, özellikle bu yenilginin Arap ülkeleri açısından olumsuz sonuçlarına şöyle değinmiştir: "Arapların bu yenilgiden sonra şimdiye kadar geçen dönem, onları dağılmaya sevk etmesi ve ümitsizlik ruhunun yayılmasından dolayı Arapların geçirdiği en zor ve en kötü dönemdir. Aralarında uzlaşma kültürü kalmamış ve hatta küçük bir talepte bile ittifak içine girememişlerdir. Demokrasi ve sivil toplum anlayışı ortadan kalkmış ve tüketim anlayışı hakim olmuştur. Çoğu Arap ülkesinde fakirlik ve ümmilik artmış yaşanan gerçekler karşısında bir diyalog içine girme imkânı kalmamıştır. Zengin ve fakir ülkeler arasındaki farklar gitgide artmış göç hız kazanmıştır. Yeterlilik sahibi kabiliyetler ya daha iyi bir yaşam için ya da yurt içindeki baskıdan dolayı yurtdışına kaçmıştır."

¹⁷ Kendisi ile yapılan bir röportajda Münif, roman yazmaya başlamadan önce çok roman okuduğunu ama birgün bir roman yazarı olmayı hiç düşünmediğini belirtmektedir. Anlaşılan Münif'in romancılığı bir planlamanın değil yaşadığı olayların sevgiyle gerçekleşmiştir. Münif, Abdurrahman Münif, *el-Kâtib ve 'l-menfâ*, 4. B., Beyrut, el-Merkezu's-sekafeti'l-Arabiyye, 2007, s. 127.

¹⁸ Sonja Mejcher –Atassi, "Tool for change Abd al-Rahman Munif", *The MIT Electronic Journal of Middle East Studies*, Abdurrahman Münif Sayısı, 2007 Bahar, s.43.

Münif, 1973 yılında Lübnan’a gitti ve orada ilk romanı olan *el-Eşcâr ve iğtiyâlu’l-Merzûk* (*Ağaçlar ve Merzuk Cinayeti*) adlı romanını yazdı. Lübnan’da yaşanan iç savaş nedeni ile 1975 yılında Irak’a gitti ve *Petrol ve Kalkınma* adlı dergide editör olarak çalışmaya başladı.¹⁹ Aynı zamanda burada OPEC (Petrol İhraç Eden Ülkeler Organizasyonu) kuruluşunda danışman olarak görev yapmakta idi.²⁰ Burada petrol ve petrolün yabancılar tarafından işletilmesi hakkında görüşler ortaya koyuyordu.²¹ Bu görüşleri o dönemde petrolü elinde bulunduran Arap liderleri tarafından hoş karşılanmamıştı. Bundan dolayı dönemin Irak lideri Saddam Hüseyin (1937-2006) tarafından baskıya maruz kaldı.²²1981 yılında ailesini alarak Irak’tan ayrılıp Fransa’ya gitti ve orada kendini edebiyat çalışmalarına verdi.²³

1986 yılında Suriye’ye geri döndü. Şam’a yerleşti. Burada dört ayda bir yayınlanan *Kadâyâ ve Şehâdât* adlı dergide editör kurulunda üye olarak çalışmaya devam etti.²⁴

Munif, 1989 senesinde romancılık alanında Sultan bin Ali Uveys Kültür Ödülünü ve 1998’de ilk kez verilmeye başlanan Kahire Yenilikçiler Ödülünü de almaya hak kazanmıştır.²⁵

¹⁹ Sonja Mejcher –Atassi, “Tool for change Abd al-Rahman Munif”, a.g.e., s. 44.

²⁰ Sonja Mejcher –Atassi, “Tool for change Abd al-Rahman Munif”, a.g.e., s. 45.

²¹ OPEC’in kuruluş yıllarındaki süreç içerisinde petrol fiyatları başlıca petrol şirketlerinin belirlediği bir fiyate fiyat üzerinden belirlenmekte idi. “Yedi Kız Kardeşler” olarak da adlandırılan bu şirketler, petrolünü çıkarttıkları ülkelere varil başına belirli bir ödeme yapmaktaydılar. Petrol şirketleri tarafından ülkelere ödenen bu ücret, şirketler tarafından tek taraflı olarak belirlenmekteydi. Yapılan bu ödeme, başka gelirleri olmayan ülkeler için hayati bir önem taşımaktaydı. Kapitalist sistemin petrol üzerindeki nüfuzu olarak gördüğü için olacak ki Münif, bu örgütün çalışma sistemini bir sosyalist olarak eleştirmiştir. İdris Demir, “OPEC: Güçlü Bir Kartel”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık 2008, Sayı:18, s. 232.

²² Peter Theroux, “Abdelrahman Munif and the Uses of Oil, Words without Borders”, *The Online Magazine for International Literature*, <http://www.wordswithoutborders.org/article/abdelrahman-munif-and-the-uses-of-oil>, (15.04.2014)

²³ Simona Liliana Livescu, “Francophonie and Human Rights, Diasporic Networks Narrate Social Sufferings”, *University of California, Los Angeles*, 2013, s. 21.

²⁴ Muhammed Ruşdi Abdulcebbâr Dyuraydî, *en-Nassu’l-muvâzi, fi a’mâli Abdurrahmân Munif el-edebiyye*, Necah Üniversitesi Kulliyetu’d-Dirâsâi’l-Ulyâ, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Filistin, 2010, s. 6.

²⁵ İlknur Emekli, “Abdurrahman Munif Ve Risâle Min Verâi’l-Hudûd Adlı Kısa Öyküsü”, s. 304.

2004 yılında, Ocak Ayının 24'ünde uzun süredir sıkıntısını yaşadığı kalp hastalığı sonucu 71 yaşında Suriye'de vefat etti.²⁶ Cenazesi Dahdah Mezarlığı'nda toprağa verilmiştir. Otuz altı yıllık evli olan yazar, dört çocuk babasıydı.²⁷

MÜNİF'İN ROMANCILIĞI VE DİLİ

Abdurrahman Münif sosyalist Arap romancılarının önde gelen isimlerindedir. O siyasi görüşlerini romanları üzerinden vermek istediğini defalarca ifade etmiştir. Bu yüzden onun romanları üzerinde hakim olan çizgi toplumcu gerçekçiliktir. Toplumcu gerçekçilik, Marksist diyalektiğin edebiyat alanındaki yansıması olduğundan dolayı bu akımın altyapısını sınıflar arasındaki mücadele oluşturmaktadır. Toplumcu gerçekçilik, kapitalist düzeni Marksizmin reddedişinin edebiyata yansımış halidir. Buradan yola çıkarak Marksizmin, Kapitalizmin karşısına çıkarken edebiyat alanında kendine toplumcu gerçekçiliği seçmiş ve burjuvaziye karşı durması için proleteriyayı, geniş halk kitlelerini, ezilmişleri karakter olarak seçmiş olduğu söylenebilir.²⁸

Bu bağlamda toplumcu gerçekçi bir yazar olarak Münif, sanata sanat olduğu için değil, bir ideolojiyi reddetmek ve ona karşı alternatif başka bir ideolojiyi çıkarma aracı olduğu için önemsemıştır. İçinde yaşadığı Arap toplumuna karşı sorumluluk taşıdığını düşünmüştür. Bu toplum; ezilmiş, haksızlığa maruz kalmış, milli serveti talan edilmiş,²⁹ yabancılara peşkeş çekilmiş bir toplumdur. Bu toplumu bilinçlendirmeli, yanlışa karşı uyandırmalı, kitleler halinde bir başkaldırıya teşvik etmelidir. Bunu yapmak için, o toplumun kullandığı dili kullanmalı, halka inmeli, cana yakın olmalıdır.³⁰

Abdurrahman Münif siyasi ve kültürel olarak herhangi bir ülkeye tamamen ait bir şahsiyete sahip değildi. Kendisi babasından dolayı Suudi

²⁶ Judith Gabriel, Judith Gabriel, "Bidding Farewell to Munif, Novelist Bears Witness to Repression, Corruption, Reverence for CommonFolk", *Al-jadid*, Vol, 9, 45 Fall, 2003, s.4.

²⁷ Emekli, İlknur Emekli, "Abdurrahman Münif Ve Risâle Min Verâi'l-Hudûd Adlı Kısa Öyküsü", s.304.

²⁸ Ahmet Demir, "Toplumcu Gerçekçi Objektiften Yansıyan Bir Anadolu Fotoğrafı: Bacayı İndir, Bacayı Kaldır", *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, C.5, s. 1, Mart 2008, s. 67.

²⁹ Münif, Arap halklarının servetlerinin talan edildiğini düşünür. Ona göre içinde yaşadığımız dünya cinayetlerin, talanların ve istismarcıların dünyasıdır. Bu dünyada zenginler, güçlüler, sermaye sahipleri fakirlere, zayıf halk kitlelerine baskı uygulamakta ve sömürmektedir. Münif, *el-Kâtib ve'l-Menfâ*, s. 145.

³⁰ Ahmet Demir, a.g.e., s. 66.

Arabistan pasaportuna sahip olmuş ama yazılarından ve siyasi düşüncelerinden dolayı bu ülkenin vatandaşlığından çıkarılmıştı. Ürdün doğumlu olmasına rağmen lise çağlarından sonra Ürdün'den ayrılmış, üniversite eğitimini almak üzere Irak'a geçmişti. Yine Irak'ta siyasi düşüncelerinden dolayı fakülleden uzaklaştırılmış Mısır'a gitmiş ve oradan da Fransa'ya doktora eğitimi için gitmişti. Kendisi aynı zamanda Yemen pasaportuna da sahip çok uluslu bir kimlik sahibiydi.

Bu etkenler birçok ülkenin kültürünü tanımasında kendisine yardımcı olmuştu. Bu yüzden romanlarında kullandığı dil ister istemez büyük bir coğrafyanın dili idi. Belirli bir Arap ülkesinin dili ile sınırlı değildi dili.³¹ Onun bu özelliği roman yazımında etkili olmuş ve geniş bir yelpazeye sahip kültürü romanlarına yansıtmıştır.

Münif, ideoloji sahibi bir yazardır. Arap birliğine, özgürlüğe, Arap sosyalizmine tam anlamıyla inanmış bir şahsiyettir.³² Buna araştırmamanın ilk bölümünde detaylı olarak yer verildi. Bu bölümde değinildiği gibi romanı da bu ideolojinin anlatılmasına yönelik bir araç olarak gördüğünü kendisi açık bir dille ifade etmiştir. Bu şekilde roman türüne eğilen bir yazarın üslup olarak doğrudan anlatım üslubunu benimsemiş olması tabii gözükmektedir.

Doğrudan anlatı yönteminin aslında o dönemde yazılan Arap romanının genel olarak özelliğini yansıttığını düşünen Şakir Nâbulsî'ye göre bu durumun sebeplerinden birisi; Arap toplumunun o dönemde henüz tarım dönemini yaşıyor olmasıdır. Ona göre tarım dönemi edebiyatı şiir idi. Şiirdeki doğrudan anlatım üslubu o dönem Arap romanı üzerinde etkili oluyordu.

Münif'in romanlarında kullandığı dil üslup açısından sıklıkla değişiklik göstermektedir. Karakterlerin iç dünyasını olabildiğince yansıtmaya odaklandığı için onların dili ile konuşmaya çalışmıştır. Dolayısı özellikle diyaloglara yer verildiği zaman aynı anda farklı dil ve üsluplar kullanıldığı görülür. Karakterlerin iç monolog denilen kendi kendilerine yaptıkları konuşmalar ile karşısındaki insanlarla yaptıkları konuşmalar arasında kullanılan dil açısından farklılık göze çarpmaktadır.³³

Bu bakış açısının Münif'in romanlarında hâkim olması Münif'in amacı ile örtüşmektedir. Zira kendisi bir ideolojiye taraf olması hasebiyle siyasi mesajlar vermek isteyen biridir. Romanlarından ne anlaşılması gerektiğine kendisi karar vermek istemektedir. Söz gelimi bir yerde bireysel hak ve özgürlüklerin çığnendiğini ya da kapitalist bir anlayışın ülke üzerinde yerleşmeye

³¹ Nabulsî, Şakir Nabulsî, *Medâru's-sahrâ*, 1. B., Amman, el-Müessesetu'l-Arabiyye ed'-dirasch ve'n-neşr, 1991, 22.

³² Şakir Nabulsî, *Medâru's-sahrâ*, s. 35.

³³ Münif'in bu yönleri, çalışmanın "roman teknikleri" açısından değerlendirildiği yerlerde daha ayrıntılı olarak işlenecektir.

başladığını ifade etmek istediği bir yerde Münif bu durumu doğrudan okuyucuya anlatmak ister.

Bu anlatım tarzının Münif'in romanlarında baskın olmasının Ortadoğu Arap ülkelerinde o dönemde uygulanan otoriter rejimlerle ilişkili olduğu söylenebilir. Zira bu rejimler halkın doğru bilgiye ulaşmaması için bilgi kanallarını ellerinde tutuyorlardı. Okullarda okutulan tarih kitapları kurulan rejimleri aklamak, geçmişte yapılan hataları örtbas etmek için tasarlanmıştı. Basın sadece devlet tekelinde kalmış, halkın haber alma özgürlüğü kısıtlanmıştı. Bu dönemde internet ya da uydu yayınları ile dış dünyadan Ortadoğu ülkeleri hakkında bilgi alma imkânı da bulunmuyordu.

Dolayısıyla demokratik temel haklardan mahrum bırakılan Ortadoğu halklarının ülkelerinde yaşanan olumsuzlukları öğrenebilmesi amacıyla Münif, romanlarını bu tür siyasi ve sosyal içerikli mesajlara açık hale getirmiş ve okuyucusunun mesajı anlamasına engel olacak unsurlardan arındırmak istemiştir denilebilir. Daha önce de değinildiği gibi Münif'in roman yazmaktaki amacı roman yazımında kullandığı dil ve anlatım tarzı üzerinde doğrudan etkisi bulunmaktadır.

Ayrıca kendisi uzun yıllar Irak, Suriye ve Lübnan'da makale yazarlığı yapmıştır. Kendisinin romanları kadar belki de daha fazla politik ve ekonomik yazıları bulunmaktadır. Daha ziyade rapor anlatım türünde olan bu tür yazılarda kullandığı dilin romanlarına da yansımış olduğu belirgin bir şekilde göze çarpmaktadır.

Münif'in kullandığı bu dil, siyasi mesajların net bir şekilde genel okuyucuya aktarılması açısından önemli olabilir. Kendisi edebiyat için yazmamış, halk için, toplum için yazmıştır. Bilgilendirme, bilinçlendirme adına yazmıştır. Hitap etmek istediği kesim, çoğu zaman rejimle yan yana duran entelektüel kesimin kullandığı dil değildir. Ezilen, temel hak ve hürriyetlerinin elinden alındığı ve çoğunluğu teşkil eden halk tabakasıdır. Münif düşünce sistemi olarak benimsemiş olduğu sosyalist gerçekçiliğe uygun olarak; sade, şeffaf, kolay anlaşılır bir üslup takip etmiştir.³⁴

Münif çoğu zaman halkın kullandığı dile eğilme, iltifat etme amacıyla Ammiceyi dahi kullanmıştır. Halk arasında sıklıkla kullanılan teşbihler romanlarında yoğun bir şekilde serpiştirilmiştir. Yine halk tarafından kullanılan küfürlü ifadeler, alaycı üslup, sade ve samimi dil romanlarının tamamında göze çarpmaktadır. Hatta romanlarında çoğunlukla hissedilen

³⁴ Budribâla et-Tayyib, Câbullah es-Saîd, "el-Vâkıyye fi'l-edebe, Mecelltu'l-ulûmu'l-insâniyye", *Edebiyat ve Beşeri İlimler Fakültesi*, Batna Üniversitesi, sayı: 7, yıl: 2005, s. 13.

ezilmişlik, trajedi, ölümler, işkenceler, ümitsizlik gibi tasvirlerin içinde dahi alaylı hatta bezen mizah unsurlarının kullanıldığı da görülmektedir.

MÜNİF ROMANLARINDA AVAMCA

Münif, romanlarında fasih Arapça kullanıyor, fasih Arapçanın kullanılması gerektiğine inanıyordu.³⁵ Ancak karşılıklı konuşmaların geçtiği yerlerde kullandığı dil o olayların geçtiği yerin lehçesi olabiliyordu. Zira o her ne kadar fasih Arapçanın önemini kabul etmiş olsa da insanların duygu dünyasını tam olarak yansıtabilmek için Ammicenin öneminin inkâr edilemeyeceğini düşünüyordu.³⁶ Ona göre tamamen fasih Arapçanın kullanılması roman diline donukluk verecek, özellikle tahsili olmayan okuyucu kitleyi göz ardı edecek; tamamen Avamcanın kullanılması ise eseri Arapça olmaktan uzaklaştırarak. O bu ikisinin de doğru olmadığı düşüncesinden hareketle "Lugatu'l-Vustâ" yani "orta dil" düşüncesini öne sürmüştür.³⁷ Romanda kullanılan hakim dil fasih Arapça olmakla birlikte karakterlerin iç dünyasını tamamen yansıtabilmek ve romana ayrı bir tat katabilmek için ammiceyi kullanmıştır. Dramatik romanda ön plana çıkan "karakterlerin yazardan özgürce" konuşabilmeleri için³⁸ onların konuşma dili olan ammice yerini diyaloglarda yerini almıştır.

Aslında bu durum Münif'e özgü bir durum değildi. Çağdaşı olan birçok önemli Arap roman yazarı Avamca'yı romanlarında kullanmıştır.³⁹ Örneğin Mısırlı roman yazarları Yusuf İdris,⁴⁰ Necip Mahfuz ve Muhammed Şükri

³⁵ Kaşmaî, *Terhalu't-t'airi'n-nebil*, Beyrut, Dâru'l-kunûzi'l-edebiyeye, 2003, s. 51. Ona göre fasih Arapça geleceğin dili idi. Medyanın ve eğitimin yaygınlaşması ile Ammicenin halklar nezdindenki kullanımı gittikçe azalıyordu.

³⁶ Nabulsî, Şakir Nabulsî, *Medâru's-sahrâ*, s. 52.

³⁷ Münif, *el-Katib ve'l-menfâ*, s. 23.

³⁸ Sevim Kantarcıoğlu, *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 26.*

³⁹ Türk romanında toplumcu gerçekçi akımın ilk isimlerinden olan Kemal Bilbaşar'ın da Güneydoğu Anadolu bölgesi kırsalında yaşanan olayları konu alan "Cemo" romanında yer yer diyaloglarda karakterleri yöre halkının ağız ile konuşturduğu görülür. Kemal Bilbaşar, *Cemo*, I. B., İstanbul, Can Sanat Yayınları, 2003, ss. 17,19,20; Aynı şekilde Orhan Kemal'in yazmış olduğu 72. Koşuş adlı cezaevi konulu romanda da cezaevinde kalan tutukluların yöresel ağız ile konuşmalarına yer verilmiştir. Örneğin; eserin başkahramanı olan kaptanın kullanmış olduğu "Kalacağuz burda deyrum sa!" ifadesi Türkçe'nin Rize ağızını yansıtmaktadır. Sağlam, Musa Yaşar Sağlam, "Dünya Edebiyatına Uzanan Yolda Bir Türk Romancı: Orhan Kemal", *Erdem*, Sayı: 67, Yıl: 2014, s. 93.

⁴⁰ Konu ile ilgili örnekler için bkz: Yusuf İdris, *Haram*, Mektebetu Mısriyye, ty, s. 12, 41,55, 67,104, 116, 131.

(1935-2003)⁴¹ Avamcayı kullanan yazarlardandı. Bunlar da Münif gibi Avamcayı sadece diyaloglarda kullanıyorlar tahkiye için fasih Arapçayı kullanıyorlardı. Münif'in avamcayı kullanmasındaki yaklaşımı romanından romanına farklılık arz etmektedir. Makalenin bu kalan kısmında onun romanlarında avamcayı kullanma yaklaşımına örnekler verilecektir.

MUDUNU'L- MİLH

1980 yılının Temmuz ayının sonlarında Tunus'ta katıldığı bir sempozyumda Münif, en son romanı olan Mudunu'l-milh'ten önce yazdığı romanların tamamının, uzun zamandır yazmayı hayal ettiği bu roman için bir ön hazırlık mesabesinde olduğunu söylemiştir.⁴² O halde bu beşleme için Münif'in başyapıtı denilmesi mümkündür.⁴³ Romanın tamamı, Suudi Arabistan Krallığı'nın tarihi panoraması içerisinde, sosyal ve kültürel krizlere neden olan petrolün sosyal ve siyasi tarihini yazma amacı gütmektedir. Bu romanın İngilizce çevirisini yapan Rob Nixon' a göre Mudunu'l-milh, tarihin iç ve derin akışını şekillendirmektedir.⁴⁴ Roman adeta sosyal bir krizin tarihidir. Amaç, yaşanan büyük değişimlerin analizini yapmak, nedenlerini ortaya koymak ve Arap halkının değerler manzumesinin petrol öncesi ve petrol sonrası arasında ki farkı ortaya koymaktır. Hatta Münif'e göre bu kriz sadece bölge Araplarının değil bölgeye komşu diğer Arap olmayan unsurların da krizidir.⁴⁵

Sonuç olarak Mudunu'l-Milh'te Arapların milli kimliğini yansıtan lehçeleri "avamca" diyaloglarda yerini almıştır. Bu romanda birçok farklı Arap lehçesinin kullanıldığı görülmüştür. Roman kahramanlarının eğitim seviyeleri ve yetişmiş oldukları çevreye göre diyaloglarda kullanılan lehçeler titiz ve ustaca yansıtılmıştır.

Romanın dördüncü cildi olan el-Münbet'te Almanya'nın yeşil oluşuna hayran kalan Zeyd el-Hüreydi yeşillik karşısında şaşkınlığını şu şekilde ifade etmiştir.

⁴¹ Muhammed Şükrî, *el-Hubzu'l hâfi*, 6. B., Londra, Dâr'u's -Sâkî, 2000, s. 16,18,24.

⁴² el-Âlim, a.g.e., s. 43.

⁴³ Münif kendi ifadesi ile "benim iki romanım var" demektedir. Bunlardan biri Mudunu'l-milh, diğeri ise el-Eşcâr ve iğtiyâlu'l-Merzûk romanıdır. Bu yüzden ustalık ürünü olan bu romanına onun başyapıtı denilmesi mümkündür. Münif, *el-Kâtib ve'l-menfâ*, s. 159.

⁴⁴ the deep, internal movement of history" Rob Nixon, http://www.english.wisc.edu/rdnixon/files/hidden_lives.pdf (20.08.2014)

⁴⁵ Münif, *el-Katib ve'l-menfâ*, s. 115.

- لعن الله والدين الألمان. منين جابوا هذي الخضره كلها!⁴⁶

منين kelimesi aslında من ve أين kelimelerinin birleşiminden oluşmuş ammicce bir kulanımdır. Nerden anlamına gelmektedir. جابوا ise aslı fasih Arapça'da var olan جلب ya da جاء fiillerinden birinin bozulmuş halidir. هذي ise aslı هذه olan işaret ismidir. Dolayısı ise metnin fasih Arapça ile hali şu şekilde olmalıdır.

من أين جلبوا هذه الخضره كلها!

Kullanılan bu lehçe, Şam lehçesi diye bilinen Suriye, Filistin, Ürdün, Lübnan ülkelerinde kullanılan lehçedir.

Romanın ikinci cildi olan el-Uhdüd'da ticaretle uğraşan biri olan Abid'le çarşı sakinlerinden birisi arasında geçen diyalogda şöyle denmiştir:

-أسكت هالحين يا ابن الحلال! خلنا نشوف دربنا!⁴⁷

Burada kullanılan هالحين ifadesi fasih Arapça'da aslı bulunan هذا "bu" ve الحين "zaman" kelimelerinin bir araya gelmesinden oluşmaktadır. Birleşince "bu zaman" yani "şimdi" anlamına gelmektedir. Bu lehçenin Suudi Arabistan'ın daha ziyade sahra sakinleri olan bedevi Arapların lehçesi olduğu anlaşılmaktadır.

Yine birinci ciltte vadide petrol arayan Amerikalılardan rahatsızlık duyan Mut'ab'ın oğlu ile arasında geçen bir diyalogda Mut'ab oğluna şöyle sormaktadır.

-عرفت منين هم ويش يريدون?⁴⁸

Burada Mut'ab'ın kullandığı bir kelime olan ويش kelimesi fasih Arapçada bulunan أي شيء "hangi şey" kelimesinin bozulmuş halidir.

Romanda karşılıklı konuşmalarda tamamen ammicenin kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Zira birçok diyalogda fasih Arapçanın

⁴⁶ Münif, *el-Münbet*, s.10. Allah ve din Almanlara lanet etsin! Bütün bu yeşilliği nereden getirmişler?

⁴⁷ Münif, *el-Uhdüd*, s. 356. Sen sus ey Helal süt emmiş! Yolumuzu görelim.

⁴⁸ Münif, *Tih*, s. 33.

kullanıldığı da görülmektedir. Burada göze çarpan ayırım diyalogun kimler arasında ve hangi konuda olduğudur. Eğer diyalog, belli bir kültür seviyesine sahip karakterler arasında geçiyorsa ve konuşma belli bir bilgi birikimi gerektiren bir konu hakkında ise burada fasih Arapçanın tercih edildiği görülmektedir.

Doktor Suphi romanın önemli karakterlerinden biridir. Kendisi özetlerden anlaşılacağı gibi Sultan Hazal'ın ülke yönetiminde olduğu dönemde başkanşmanlık yapmış önemli bir şahsiyettir. Bu açıdan kendisinin yapmış olduğu diyaloglar çoğu zaman fasih Arapça olarak gerçekleşmiştir. Örneğin kendisinin Sultan Hazal'ın sekreterliğine getirmeye çalıştığı kız kardeşinin oğlu olan Muti' ile arasında geçen şu diyalog konuya örneklik edebilir.

–ويريد أن يتم كل شيء عن طريقه. قلت له لا بد أن نحدد المسؤوليات

وأن نتقاسم العمل قال : حتى كأس الماء التي تدخل غرفة السلطان لا بد أن أعرف

بها.. ولم نتفق على شيء.⁴⁹

“Her şeyin kendi üzerinden gerçekleşmesini istiyor. Ben ona sorumlulukları belirlememiz ve iş paylaşımı yapmamızı gerektiğini söyledim. Dedi ki: Sultan'ın odasına giren su bardağından bile benim haberim olmalı. Her hangi bir konuda uzlaşmaya varmadık.”

Diyaloğun bu kısmında kullanılan Arapça tamamen fasihtir. Kelimelerin kullanımı ve dil yapısı Arap dilbilgisine uygundur.

Mudunu'l-milh, petrol gelirleri sebebi ile dışarıdan çok hızlı göç alan bir ülkede yaşanan olayları konu edinmesinden dolayıdır ki diyaloglarda kullanılan lehçe sıklıkla değişmektedir. Bunun buraya dışarıdan gelen tüccarların, gazetecilerin ve diğer meslek erbabı kimselerin kültür seviyesi ile ilişkili olduğu anlaşılmaktadır. Ayrıca Moran'a Lübnan ve Suriye'den iş adamları, Mısır'dan yazarlar geliyorlardı. Farklı beldelerin insanları farklı lehçeler kullanıyorlardı. Bu durum Münif'i farklı lehçelere yer vermeye sevk etmiştir.

ARDU'S-SEVÂD

Münif'in tarihi roman kategorisinde değerlendirilebilecek bu eseri, Irak'ın Osmanlı hâkimiyetinde bulunduğu dönemin son yıllarında yaşanan siyasi ve

⁴⁹ Münif, *el-Uhdûd*, s. 249.

sosyal gelişmeleri işlemektedir. Romanın tarihi gerçekliğe uygun düşecek şekilde yazıldığı görülmüştür.

Üç ciltten oluşan romanın birinci cildinde 1802-1817 yılları arasında gerçekleşen olayları bir dönem Bağdat valiliği yapan Davut paşa özelinde ve saray çerçevesinde ele alır. İkinci ciltte ise birinci ciltten farklı olarak anlatı Bağdat sokaklarına odaklanarak, dönemin daha ziyade sosyal yaşantısına dikkat çeker. Üçüncü ciltte ise Davut Paşa'nın İngilizlerle olan mücadelesine yer verir.

Münif, mikro düzeyde gerçekleşen basit insanların hayatları ile makro düzeyde gerçekleşen ve halkın da şahit olduğu yönetici sınıfın yurt içi ve yurt dışındaki çekişmelerine eserinde detaylarıyla yer vermiştir.⁵⁰

Roman uzun kabul edilebilecek türden diyaloglara yer vermiştir. Kurgu tamamen Irak'ta bir dönem yaşanan siyasi ve sosyal konulara odaklandığı için kullanılan diyalog dili Irak lehçesidir.

Romanın üçüncü cildinin karakterlerinden olan Paşa, diğer bir karakter olan Firuz'a aralarında geçen diyalogda *صار بذيك الله ؟ شنو اللي صار بذيك الله ؟* ifadesi kullanılmıştır. "O gece ne olan ne idi?" anlamına gelen cümlede kullanılan *شنو* fasih Arapçada *ماذا* ne; *اللي* ise *الذي* ismi mevsulü yerine kullanılmıştır. *بذيك* kelimesi ise *تلك* "o" işaret isminin bozulmuş şeklidir.⁵¹

Romanın diğer bir karakteri olan Hassûn, evine gelen misafirlere nasıl davranacağını düşünürken kendi kendine şöyle demiştir: *"وينكم يا جماعة؟ أين أتم؟"* Ey cemaat neredesiniz? Burada kullanılan *وينكم* ifadesi fasih Arapçadaki *أين أتم؟* neredesiniz? İfadesinin avamca şeklidir.⁵²

Romanda yer alan avamca kelimeler üzerinden konuya bakıldığında pek çok örneklere rastlamak mümkündür.

ŞARKU'-L MUTAVASSIT VE EL-ÂN HUNA ŞARKU'-L-MUTAVASSIT MERRATEN UHRÁ

Entelektüel sorgulamanın suç sayıldığı Ortadoğu'da Arap yazarları rejimlerle açıktan mücadele etme yoluna alternatif olarak edebiyat üzerinden toplumsal eleştirilerde bulunmuşlardır. Zira açıktan bir eleştirinin onların hayatları için tehlike arz edeceğini biliyorlardı. Birçok Arap ülkesinde cezaevlerinde insanlar işkencelere maruz kalıyorlardı.⁵³ Özellikle

⁵⁰ Harmancı, Hasan Harmancı, *Abdurrahman Münif'in el-Eşcâr ve İğtiyâlu Merzûk Adlı Eserin Teknik ve Tematik Yönden İncelemesi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2013, s. 26.

⁵¹ Münif, *Ardus'sevâd*, III. Cilt, s. 133.

⁵² Münif, *Ardus'sevâd*, III. Cilt, s. 219.

⁵³ Hafez, "An Arabian Master", s.159.

cezaevlerinde yaşanan hukuksuz uygulamaları ancak romanlar üzerinden ifade edebiliyorlardı ki bu “cezaevi edebiyatı” adı verilen bir roman türünün de Arap edebiyatında ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır.⁵⁴ Abdurrahman Münif’in bu romanı Iraklı roman yazarı Aliye Tâlip’e göre Arap dünyasında bu türden romanların ilk örneğini teşkil etmektedir.⁵⁵

Romanda gerçek zaman ve mekâna işaret edilmediği görülür. Romanın adının “Şark’ul Mutavassıt” “Ortadoğu” olarak belirlenmesi ile, romanda yaşanan trajedinin sadece belirli bir Arap ülkesine ait değil, tüm Ortadoğu’nun gerçeğini yansıttığına işaret edildiği anlaşılmaktadır.

Roman çoklu anlatım özelliğine sahiptir. Recep, yaşadığı ülkenin siyasi rejimine muhalif düşüncelere sahip bir Arap gencidir. Siyasi gösterilerde bulunduğu gerekçesi ile tutuklanarak cezaevine konulmuştur. Cezaevinde kendisine bazı isimleri deşifre etmesini teklif ederler. Ama o kabul etmez. Bundan sonra yıllarca devam edecek olan bir işkenceli süreç başlar. İşkencenin türlü türlü şekli romanda yer almış; fiziki ve psikolojik işkence unsurları ustaca sahnelendirilmiştir. Bu süre içerisinde cezaevinde Recep’in arkadaşlıkları olmuştur. Bunlardan bir kısmı ona yoldaşlık yapıp destek olmuş, kimisi ise tam bir ihanet içerisinde girmiştir. Bunlar yaşanırken Recep’in sevgilisi Hüda, başka bir adamla evlenmiştir. İşkence sahnelerine bir de bu hazin durum eklenince romandaki trajik anlatım daha da artırılmıştır.

Cezaevinde Recep’e işkence uygulayan başgardıyan ve diğer gardıyanlar kültürsüz, eğitimsiz, vahşi tabiata sahip barbar kimselerdir. Ancak bu gardıyanlar Receple konuşurlarken avamcaı kullanmıyorlardı. Halbuki Münif’in bu romanından yıllar sonra yazmış olduğu el-Ân huna Şarku’l-Mutavassıt Merraten Uhrâ romanı ise içerik bakımından aynı olmakla birlikte romanın başkahramanları ile gardıyanlar arasında geçen diyalogda dil bazen avamca olabilmektedir. Bu romanda aynı karakterin bir diyalogda fasih Arapçayı kullanıp diğer bir diyalogda avamca konuştuğuna dair birçok örnek bulunmaktadır.

Örneğin, romanın başkahramanı olan Tâli’ye örgüt ile bağlantısını, örgüt yapılanmasını itiraf etmesini isteyen başgardıyan “eş-Şehîrî, “olumlu cevap” alacağı ümidiyle yaptığı konuşmalarında “fasih”, beklediği itirafı alamayınca sinirlenip “avamca” konuşmaya başladığı görülmüştür.

⁵⁴ Genel anlamda “Cezaevi edebiyatı” ise batıda VI. yüzyılda Filozof Boethius’un bir yıl kadar süren cezaevi hatıralarını yazması ilk örneğini teşkil etmektedir. Yine Hugo Grotius ve Marko Polo mahkum olarak cezaevinde buldukları zamana dair yazılar yazmışlardır. “Cezaevi Edebiyatı”nın batıdaki serüveni ile ilgili olarak bkz. https://en.wikipedia.org/wiki/Prison_literature (25.09.2014)

⁵⁵ <http://www.imn.iq/articles/view.3360> (02.10.2014).

"ولمصلحتك ومن أجلك أريد أن أقفل هذه القضية ولا أستطيع إلا إذا

ساعدتني يا طالع"

"Senin yararına, sadece senin için bu konuyu kapamak istiyorum. Tali! Ancak bana yardım edersen bunu yapabilirim."⁵⁶

Görüldüğü gibi Şehirî'nin Tali ile konuşmasında kullandığı dil tamamen fasih Arapçadır. Ancak Tali'in herhangi bir itirafta bulunmaması ile sınırlanan Şehirî'nin kullandığı dil hemen değişmiştir.

" لك يا ابن ستين كلب, تريد تضحك علي "

"Seni it oğlu it! Sen benimle dalga mı geçiyorsun?"⁵⁷

" أريدك تفهمني شنهوا اللي ناوي تصيره "

.....

" باكر أو اللي عقبه تشوف وراح تترحم على أيامك هنا! "

"Yarın ya da yarından sonra göreceksin. Burada geçirdiğin günlere acıyacaksın."⁵⁸

Münif romanlarında kullanılan diglossia'ya daha net ve daha genel bakabilmek için burada bir tablonun verilmesinin daha yararlı olacağı düşünülmüştür.

⁵⁶ Münif, *el-Ân huna Şarku'l-Mutavassit Merraten Uhrâ*, s. 191.

⁵⁷ Münif, *el-Ân huna Şarku'l-Mutavassit Merraten Uhrâ*, s. 191.

⁵⁸ Münif, *el-Ân huna Şarku'l-Mutavassit Merraten Uhrâ*, s. 192.

Avamca	Fasih karşılığı	Türkçe anlamı	Romanda Geçtiği Yer
هذول	هؤلاء	Bunlar	Ardu's- Sevâd. III.247
شايفين	يشاهدون	Görüyorlar	Ardu's- Sevâd. III.247
ماكو	ماكان	Yok	Ardu's- Sevâd. III.65
خلينا نسولف	هيا بنا نتكلم	Konuşalım	Ardu's- Sevâd. III.27
باجر	المبكر	Erken	Ardu's- Sevâd. III.210
شلون	كيف	Nasıl	Ardu's-Sevâd. II.170
منوا	من	Kim	Ardu's-Sevâd. II.205
بعدين	ثم	Sonra	Ardu's-Sevâd. II.249
آني	أنا	Ben	Ardu's-Sevâd. II.378

بس	لكن	Fakat	Ardu's-Sevâd. II.454
مش	ما	Değil	.. Merraten Uhrâ 241
هاالحين	الآن	Şimdi	..Merraten Uhrâ 253
ليش	لماذا	Neden	..Merraten Uhrâ 262
زين	جيد	İyi	..Merraten Uhrâ 295

SONUÇ

Geçen yüzyılda yaşanan dilbilimcileri meşgul eden önemli kavramlardan biri haline gelen "diglossia" Arap edebiyat eleştirmenleri arasında tartışmalara neden olmuştur. Özellikle romanda fasih Arapçadan taviz verilmemesini, yazında fasih Arapça kullanımının eserin kalitesi açısından vazgeçilmez bir kriter olarak görenlerden, avamcayı yazı diline hakim kılma zorunluluğuna inananlara kadar geniş bir alanda farklı görüşler dile getirilmiştir. Bu görüşler Arap romanında etkisini göstermiş ve bu iki etki altında tamamen fasih ya da tamamen avamca romanlar yazılmıştır. Bu iki eğilimin dışında "orta" bir yol izlenerek azımsanmayacak sayıda "diaglossia" (çiftdilli) romanların yazıldığı da görülmüştür. Bu roman yazarları romanda ana unsur olarak fasih Arapçayı kullanmalarına karşın kimi karakterlerin duygu ve düşüncelerini daha net ve daha gerçekçi bir şekilde ifade edebilmek için avamcaya da başvurmaktan çekinmemişlerdir. Bu romancıların önemli bir kesiminin toplumcu gerçekçi eğilime sahip sosyalist yazarlar olduğu göze çarpmaktadır. Bu yazarların avamcayı romanlarında kullanıyor olmaları

onların “toplumcu” olmaları ve “halk” için yazmış olduklarına olan inançları ile ilişkili olduğu söylenebilir. Modern Arap edebiyatında 20. Yüzyılın önemli roman yazarlarından biri olan Abdurrahman Münif’in de toplumcu gerçekçi bir yazar olarak romanlarında avamcayı kullanmış olduğu görülmüştür. Onun romanlarında anlatı dili genel olarak fasih Arapça olmakla birlikte bazı karakterlerin diyalogların da avamcaya yer verdiği, bu lehçelerin kurguya konu olan Arap toplumlarının farklılığına göre değişiklik arz ettiği fark edilmiştir.

Kaynaklar

- Aişe Yahya el-Hikemi, *İsti'mâlu'l-lugati'l-Âmmiyye fi'l-kissati ve'r-rivâye*, <http://www.dr-aysha.com/inf/articles.php?action=show&id=2679> (06.12.2014).
- Alshamrani, Hassan, “Diglossia In Arabic TV Stations”, *Journal of King Saud University- Languages and Translation*, (2012/24).
- Bilbaşar, Kemal, *Cemo*, 1. B., İstanbul, Can Sanat Yayınları, 2003.
- Bostancı, Mustafa, “Türk-Arap İlişkilerine Etkisi Bakımından Bağdat Paketi”, *Akademik Bakış*, 7 (2013/13).
- Demir, Ahmet, “Toplumcu Gerçekçi Objektiften Yansıyan Bir Anadolu Fotoğrafı: Bacayı İndir, Bacayı Kaldır”, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 5 (2008/1), 65-80.
- Demir, İdris, “OPEC: Güçlü Bir Kartel”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2008/18)
- Derrâc, Faysal, *Abdurrahmân Münîf ve rivâyetu'l-iltizâm*, 1. B., Beyrut, Merkezi Dirâsâti'l- Vahdeti'l-Arabiyye, 2012.
- Duraydî, Muhammed Ruşdi Abdulcebbâr, *en-Nassu'l-muvâzi, fi a'mâli Abdurrahmân Munîf el-edebiyye*, Necah Üniversitesi Kulliyetu'd-Dirâsâi'l-Ulyâ, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi) Filistin, 2010.

- Emekli, İlknur, "Abdurrahman Munif Ve Risâle Min Verâi'l-Hudûd Adlı Kısa Öyküsü", *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (2015/35).
- Gabriel, Judith, "Bidding Farewell to Munif, Novelist Bears Witness to Repression, Corruption, Reverence for Common Folk", *Al-jadid*, 9 (2003/45).
- Hadduri, Macid, "Ortadoğu Politikasında Ordunun Rolü", <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1965-1966-22-23-01-04/AUHF-1965-1966-22-23-01-04-Hadduri.pdf> (10.04.2014).
- Hafez, Sabry, "An Arabian Master", *The MIT Electronic Journal of Middle East Studies*, Abdurrahman Münif Sayısı, 2007.
- Halil İsmail, Abdullah Ahmed, "Kurâatun cedîdetun fî kadîyyeti'd-da'vati ilâ'l-Âmmiyeti", *Mecelletul'- câmiati'l-İslamiyye*, (1997/5).
- Harmancı, Hasan, *Abdurrahman Münif'in el-Eşcâr ve İğtiyâlu Merzûk Adlı Eserin Teknik ve Tematik Yönden İncelemesi*, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Konya, 2013.
- Kantarcioglu, Sevim, *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm, Paradigma Yayıncılık*, İstanbul, 2007.
- Kassem, Nabih, *el-Fennu'l-rivâiyyu inde Abdurrahmân Munif, el-mekân, ez-zeman, el-şahsiyye*, Tel Aviv Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arap dili ve Edebiyatı Bölümü (Yayınlanmış Doktora Tezi), Mart, 2002.
- Kaşmaî, *Terhalu't-t'airi'n-nebil*, Beyrut, Dârü'l-kunûzi'l-edebiyeye, 2003.
- Mejcher, Sonja-Atassi, "Tool for change Abd al-Rahman Munif", *The MIT Electronic Journal of Middle East Studies*, Abdurrahman Münif Sayısı, 2007 Bahar.
- Munif, Abdurrahman, *el-Kâtib ve'l-menfâ*, 4. B., Beyrut, el-Merkezu's-sekafeti'l-Arabiyye, 2007.
- *ed-Dimukrâtiyye evvelen ed-dimukratiyye dâimen*, el-Müessesetu'l-Arabiyye li'd-dirâseti ve'n-neşr, t.y.
- *el-Ân hunâ Şarku'l-Mutavassıt*, 1.B., Beyrut, el-Müessesetu'l-Arabiyye li'd-dirâseti ve'n-neşr, 1991.
- *el-Kâtib ve'l-menfâ*, Beyrut, el-Müessesetu'l-Arabiyyeli'd-dirâseti ve'n-neşr ve'l-merkezi's-sekâfi, ty.
- *el-Kırâatu ve'n-nisyân el-hurûc min muduni'l-milh*, 1. B., Londra, Tuwa Media Publishing, 2015.
- *Mudunu'l milh et-Tîh*, 11.B., Beyrut, el-Müessesetu'l-Arabiyye li's-sekâfeti ve'n-neşr, 2005.
- *Mudunu'l-milh, Bâdiyetu'z-zulumât*, 11.B., Beyrut, el-Müessesetu'l-Arabiyye li's-sekâfeti ve'n-neşr, 2005.
- *Mudunu'l-milh, el-Münbet*, 11.B., Beyrut, el-Müessesetu'l-Arabiyye li's-sekâfeti ve'n-neşr, 2005.
- *Mudunu'l-milh, Uhdûd*, 11.B., Beyrut, el-Müessesetu'l-Arabiyye li's-sekâfeti ve'n-neşr, 2005.

- Nabulsî, Şakir, *Medâru's-sahrâ*, 1. B., Amman, el-Müessesetu'l-Arabiyye ed'-diraseh ve'n-neşr, 1991.
- Peter Theroux, "Abdelrahman Munif and the Uses of Oil, Words without Borders", *The Online Magazine for International Literature*, <http://www.wordswithoutborders.org/article/abdelrahman-munif-and-the-uses-of-oil>, (15.04.2014)
- Rob Nixon, http://www.english.wisc.edu/rdnixon/files/hidden_lives.pdf (20.08.2014)
- Sağlam, Musa Yaşar Sağlam, "Dünya Edebiyatına Uzanan Yolda Bir Türk Romancı: Orhan Kemal", *Erdem*, (2014/67).
- Seyyit Muhammed Ahmed Deyb, *Lugatu'r-rivâye beyne'l-fusha ve'l-âmmiyeh*. http://www.alarabiahconference.org/uploads/conference_research-1873308903-1408955599-466.pdf (07.12.2014).
- Simona Liliana Livescu, "Francophonie and Human Rights, Diasporic Networks Narrate Social Sufferings", *University of California, Los Angeles*, 2013.
- Suleiman, Saleh, *Jordanian Arabic Between Diglossia and Bilingualism: Linguistic Analysis*, John Benjamins Publishing Company, Philadelphia, 1985.
- Şükrî, Muhammed, *el-Hubzu'l hâfî*, 6. B., Londra, Dâru's -Sâkî, 2000.
- Tayyib, Budribâla, Câbullah es-Saîd, "el-Vâkıyye fi'l-edeb, Mecelltu'l-ulûmu'l-insâniyye", *Edebiyat ve Beşeri İlimler Fakültesi*, Batna Üniversitesi, (2005/7).
- <http://www.imn.iq/articles/view.3360> (02.10.2014).
- http://en.wikipedia.org/wiki/Prison_literature (25.09.2014)